

Dohányadójegyek és alkoholzárjegyek tipográfiai elemzése

Huszthy Zita Katalin

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar 1117 Bp., Pázmány p. Sétány 1/a
(zita@huszthy.hu)

Összefoglaló

Tipográfiai értekezésemben az alkohol- és dohánytermékek magyarországi adójegyeit, illetve zárjegyeit vizsgálom, melyek az elvámolás, adózás illetve a minőség garanciájának jeleként kerülnek a palackokra, dobozokra, csomagokra. Az állam, illetve a vámhivatal az adójegyek és zárjegyek megtervezésére különösen nagy hangsúlyt kell, hogy fektessen a hamisítás elkerülése végett. A dizájn kivitelezésénél arra is figyelni kell, hogy a címkék jelenlétükkel ne rontsanak a luxuscikkeknek számító termékek esztétikus megjelenésén.

Kulcsszavak: alkohol- és dohánytermék, zárjegy, adójegy, hamisítás, vám

Abstract

I will study the Hungarian tax stamps of the alcohol and tobacco products in my typographical treatise, which ticketed onto the bottles and the boxes as a sign of the clearance, taxation and quality. The state or the custom-house has to emphasize the outlook of the tax stamps to avoid the counterfeit. By planning the design it is necessary that the stamps cannot worsen the aesthetic appearance of the products those are also rated as fancy goods.

Keywords: alcohol and tobacco product, tax stamp, faking, duty

Adó- és zárjegyek

Az adó- és zárjegyeket Magyar Állam állítja elő és a vámhatóság bocsátja a kereskedők rendelkezésére (1. kép).

1. kép. Az Állami Pénzjegynyomda egyik terme (Manroland.hu 2008)

Az Állami Nyomda tevékenységének 28 %-át a biztonsági nyomtatványok (zárjegyek, adójegyek, autópály matricák, papírokmányok és étkezési jegyek) előállítására teszi ki. A legkisebb csomagolási egységekre kell ráragasztani (3.

kép), úgy hogy a rajtuk feltüntetett szöveg és sorszám látható legyen (ezért is fontos az esztétikus megjelenés). A szelvényeket zárt rendszerű szigorú elszámolási technológiával állítják elő.

Az adó- és zárjegyek tipográfusa, amióta az Állami Nyomda erre berendezkedett (12-13 éve), Rapszky József, a pénzjegynyomda általános géptermeinek művezetője, aki 50 éve dolgozik ebben a szakmában. „Milliárdos nagyságrendben gyártanak szelvényeket tizedszázalék alatti hibával, amit más nyomdák eddig nem tudtak produkálni.” (Print & Publishing 2007) Nem csak megtunulta, de meg is honosított a fényszedést, tekercsnyomást és az elektronikus megszemélyesítést a nyomdában.

Alkoholzárjegy

„Az alkoholtermék (5,5 %-nál nagyobb alkoholtartalom esetén) palackjára felhejezett olyan bélyeg, amely igazolja, hogy a terméket adóraktárban állították elő és onnan került kiszállításra. Termékimport esetén azt

igazolja, hogy az alkoholtermék belföldi forgalom számára való vámkezelése megtörtént.” (VPOP 2005)

2. kép. szeszesital zárjegy (a szerző fotója)

Magyarországon 1994-ben született az első zárjeggyel kapcsolatos törvény.

LXIX. Törvény, 2.§

1. „Zárjegy: dohánygyártmányok csomagolási egységére vagy egyes darabjára, a palackozott szesz, szeszes italok palackjára, a kávé, illetve a fűszerpaprika-őrlemény fogyasztói csomagolására felhelyezett olyan bélyeg, amelyet a Magyar Állam állítat elő, bocsát elszámolási-kötelezettség mellett a gyártók, importőrök rendelkezésére. A zárjegy igazolja e termékeknek a törvény előírásai szerinti forgalomba kerülését.
2. A zárjegyek előállítását, rendelkezésre bocsátását, a zárjegyek előállítási költségének a zárjegyfelhasználókkal való megfizetését - a Jöt.-ben és e rendeletben foglaltak szerint - a Pesti Jövedéki, Adójeget és Zárjegy Hivatal (a továbbiakban Hivatal) végzi.
3. A zárjegyeket hamisítás elleni védelemmel kell ellátni. A védelem kialakításánál a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szakvéleményét is figyelembe kell venni.” (PM 2001)

A VPOP zárjegye fektetett téglalap alakú, színe zöldeskék. Legnagyobb felirata: „Szeszesital-zárjegy”, tintakék kontrasztos verzál betűkkel, amik azonban kicsit

3. kép. Zárjegyző gép (Propack kft. ?)

bohókásnak tűnnek, nagyívű kanyarjaikkal és pl. a „J” alsó hurkának az előző gliff alá hajlásával. Véleményem

szerint ez a betűtípus sokat ront a komolynak szánt esztétikai megjelenésen. További feliratok a csomagolási egységen lévő mennyiség (literben), az alkoholtartalom és a zárjegy sorszáma (egyszer háromkarakteres és egyszer kétkarakteres betűjelből és nyolc számból áll) (2. kép). Ezek fekete lineális betűk (kurrens és verzál), illetve számok. Négy színnel nyomtatják, ebből az egyik csak UV-fényre reagál.

4. kép. Manapság használatban lévő Állami ellenőrzőjegy (Vigbor.hu 1999)

2009 óta a pálinkákat saját, a többi alkoholterméktől eltérő zárjeggyel látták el. Ennek előnye, hogy ezen italok eredete már a zárjegy megrendelése előtt vizsgálható, így arra jogosulatlan személyek nem juthatnak hozzá a kereskedelmi forgalomba bocsátáshoz szükséges bélyegekhez. A bérfőzésben előállított pálinkák továbbra sem zárjegykötelesek.

A pálinka-zárjegy fektetett téglalap alakú, színe vörös-narancs. Rajta a „Pálinka- zárjegy” és az „Adózott termék” feliratok, illetve a Merkúr-embéma barna, a sorszám és a vonalkód fekete színű.

Létezik a zárjegyeknek egy nem sztenderdizált változata, amely leginkább az eredetiség igazolását szolgálja, tulajdonképpen egyfajta védjegy. Ezek az itthon előállított borokra kerülnek, (amik egyébként 2005 júliusa óta szintén zárjegykötelesek).

5. kép. Régi Állami Ellenőrző jegy egy Tokaji nyakán (Vigbor.hu 1999)

Az ún. Állami Ellenőrzőjegy a palackok nyakára kerül, jól láthatóan biztosítva a vásárlót az ital eredetiségéről. Ez különösen a méltán világhírű Tokaji boraink esetében fontos, aminek nevével nemcsak Magyarországon, de külföldön is számos forgalmazó él vissza.

6. kép. UV fény alatt előtűnő Merkúr-embléma (VPOP 2005)

Az első törvény az élelmiszerek esetén védelmével 1931-ben született:

„1. § A m. kir. földművelésügyi miniszter egyes hazai mezőgazdasági termények és termékek, úgyszintén állatok és állati termékek származási helyének vagy minőségének tanúsítására állami ellenőrzőjegy használatára adhat engedélyt az eziránt folyamodóknak.” (Ezer év törvényei 2003)

1936-tól 1945-ig az aszúk lepalackozását a Földművelésügyi Minisztérium engedélyezte és az Országos Borminősítő Intézet vizsgálta be, így csak az állam által előírt és ellenőrzött bor kerülhetett piacra (5. kép). Az 1923-1925-ös évjárat után készült aszú, amely nem védett pőalackban van és nincs rajta ellenőrző jegy, bizonytalan eredetűnek számít (ami nem jelent hamisat). Sok ilyen palack létezik, mert nagyon nehéz volt megszerezni az állami engedélyt.

7. kép. Csempészáru leleplezése (VPOP 2005)

Az 1970-es évektől szép lassan sikerült az állami ellenőrzőjegyet teljesen lejáratni. A szocializmus alatt a legrosszabb minőségű és az állam által megrendelt hami borok is megkaphatták az Állami ellenőrzőjegyet, így annak eredeti funkciója lassan megszűnt. Mivel a Tokaji

aszú jegyköteles volt, nem szabadulhatott a címkétől. 2001-től viszont ez az előírás megszűnt, a minőségi Tokaji borok már azzal tűnnek ki, hogy nincs rajtuk a szégyenthozó címke.

A mai címke egy trikolor (piros, fehér, zöld) papírszalag, közepén a Magyar Köztársaság címerével. Jobb szárnyán számkód fekete lineális, angol tipográfia szerinti számokkal, és a palackozás évszáma szintén fekete lineális számokkal. A címke bal szárnyán az „Állami ellenőrző jegy” felirat magyarul és franciául („Marque de contrôle d'état”), fekete verzál lineális gliffekkel (4. kép). Már a kivitelezés alapján meg lehet érteni a borosgazdák nehezítését a címke. A legsilányabb cigarettásdobozon is igényes, esztétikus, gondosan megtervezett zárcímke va. Ezzel szemben, ez az ereiteleg kitüntetésnek számító bélyeg a lehető legegyszerűbbdíjajnnal és betűtípussal készült. A trikolor messziről virít a túristák örömeire, de a palack egyéb címkéitől teljesen elüt.

Hamisítás elleni védelem

A korszerű biztonsági intézkedések (hologram, UV-fény, vonalkód) már nem teszik szükségessé a speciális grafika és tipográfia használatát, ami annak idején különös odafigyelést igényelt és amit máig megőriztek a bankjegyek bonyolult és különleges külsejei.

7. kép. Használt dohányzárjegek (Google)

Mind az alkohol-, mind a dohányzárjegek el vannak látva szabad szemmel nem látható, UV-fényre reagáló Merkúr-emblémával (6. kép), hullámvonalakat tartalmazó biztonsági alnyomattal és hologramcsíkkal, ami a szeszesitalok esetében 10 mm, a dohánytermékek esetében 5 mm széles. A Merkúr-embléma a Vám- és Pénzügyőrség stilizált címere, aminek központi jegye a kereskedők római istenének, Merkuriusnak a pálcája. A zárjegyeket speciális, külön erre a célra gyártott, 70 grammos, vegyi védelemmel ellátott papírra nyomják. A zárjegy nélküli termékeket a vám- és pénzügyőrség feladata lefoglalni és megsemmisíteni (7. kép). A hibás, illetve a fel nem használt bélyegeket szintén csak hivatalos személy semmisítheti meg.

A modern technika (UV-fény) mellett azonban még mindig fontos tényező a betűk vizsgálata. Egy nyomozás jegyzőkönyvében pl. ezt olvashatjuk: „az UV lámpával történt megvilágítás kimutatta a színes jelzőrostok hiányát, a papír fehér színű világítását és a betűk elmosódottságát, mint a hamisításra utaló jeleket” (dr. Schilling Rezső: Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése. OBH 2001). Ezért is fontos a betűk pontos nyomtatása és alakjuknak egyszerű felismerhetősége.

9. kép- Finomra vágott fogyasztásidohány-adójege (VPOP 2005)

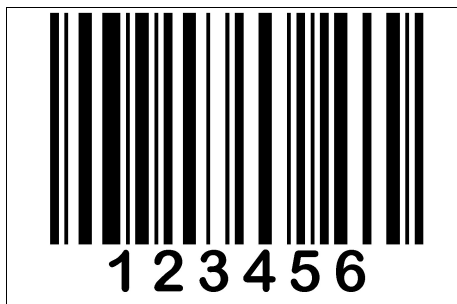
Az adójege nélküli dohány nem feltétlenül jelent hamis eredetet. Maga a bélyeg jelképezi, hogy (a dohányzásellenes kampányok miatt) egyre növekvő adó be lett fizetve az áru után, egyfajta okmánybélyeg. A kereskedők leginkább ezt a pluszkiadást szeretnék elkerülni, ezért megpróbálják vámkezelés és adóztatás nélkül átcsempészni a határon. Az eddigi legnagyobb illegális szállítmány 120 millió szál cigarettára rúgott. A kereskedők bevétele 50 millió euró lett volna, az adókiesés a gazdaság számára pedig 40 millió.

A jövő azonban már a teljesen digitális megoldásoké. A rádiófrekvenciás címkék már csak digitális jeleket fognak tartalmazni. Ezek megkönnyítik a nyilvántartást és szinte lehetetlenné teszik a hamisítást. A zár- és adójegek

néhány évtizeden belül teljesen el fognak tűnni a hétköznapokból és már csak a levéltárakban találkozhatunk majd velük.

Dohányadójege

„Az adójege olyan bélyeg, amely a rajta feltüntetett jelzéseken keresztül, az általa képviselt jövedékiadó és általános forgalmi adó összegét testesíti meg. A végső fogyasztók részére az adójegeen feltüntetett áron értékesíthető a dohánygyártmány (7. kép). Az adójeget a dohánygyártmányok szabadforgalomba bocsátását megelőzően kell felhelyezni és alkalmazni.” (BGF-KKF)

8. kép. Vonalkód (Tücsök. 2008)

Az adójege a rajta feltüntetett kiskereskedelmi eladási ár alapján számított jövedéki adó és a 25%-os általános forgalmi adó együttes összegének megfelelő értéket képviseli. Szintén a Magyar állam állítja elő és a vámhivatal bocsátja rendelkezésre. A dohánytermékekre kizárólag sztenderd adójegek kerülnek, különböző fajtákra (szivar, cigaretta, egyéb-fogyasztási dohány) különböző színű, de azonos méretű bélyeget ragasztanak.

Az adójege fekvő téglalap alakú, színe rózsaszínű, alsó és felső vízszintes szegélyén körzettel (piros, barna, kék, stb.). Legnagyobb felirata, („Cigaretta-, Szivarka-, stb. adójege”) a körzethez megfelelő színű, kontrasztos antiqua verzál gliffekből áll (9. kép). Az antiqua oka az archaizálás, illetve az esztétikai elvárások lehetnek.

További feliratai a sorszámot, a cigaretta darabszámát, illetve a kiskereskedelmi árát jelölik. Ezek fekete humanista verzál és kurrens betűk és számok. A modernnek számító külalak okai a hivatalos feliratok (pl. vonalkódok) tipográfiájával való egyezés és a könnyebb olvashatóság lehetnek (8. kép), hiszen ezeknek az adatoknak a segítségével végzik a nyilvántartást és az ellenőrzést.

Hivatkozások

Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karának Elektronikus Könyvtára (?): *Jövedéki termékek kereskedelme kapcsán alkalmazott adóügyi jelzések* .

